

ПРО НАПІВГРУПУ, ПОРОДЖЕНУ РОЗШИРЕНОЮ БІЦИКЛІЧНОЮ НАПІВГРУПОЮ ТА ω -ЗАМКНЕНОЮ СІМ'ЛЮ

Олег Гутік, Інна Позднякова

АНОТАЦІЯ. Введено поняття алгебраїчне розширення $B_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ розширеної біциклічної напівгрупи для довільної ω -замкненої сім'ї \mathcal{F} підмножин в ω . Доведено, що $B_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ є комбінаторною інверсною напівгрупою. Описано відношення Гріна, природний частковий порядок на напівгрупі $B_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ та її множини ідемпотентів. Знайдено критерії простоти, 0-простоти, біпростоти та 0-біпростоти напівгрупи $B_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$, а також коли напівгрупа $B_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ ізоморфна розширеній біциклічній напівгрупі або зліченній напівгрупі матричних одиниць. Доведено, що у випадку, коли сім'я \mathcal{F} складається з усіх одноточкових підмножини в ω та порожньої множини, то напівгрупа $B_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ ізоморфна λ -розширенню Брандта напівґратки (ω, \min) .

Oleg Gutik, Inna Pozdnyakova, On the semigroup generating by extended bicyclic semigroup and a ω -closed family.

The algebraic extension $B_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ of the extended bicyclic semigroup for an arbitrary ω -closed family \mathcal{F} subsets of ω is introduced. It is proven that $B_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ is a combinatorial inverse semigroup. Green's relations, the natural partial order on the semigroup $B_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ and its set of idempotents are described. The criteria of simplicity, 0-simplicity, bisimplicity, 0-bisimplicity of the semigroup $B_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ and the criterion for $B_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ to be isomorphic to the extended bicyclic semigroup or the countable semigroup of matrix units are derived. It is proved that in the case when the family \mathcal{F} consists of all singletons of ω and the empty set, the semigroup $B_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ is isomorphic to the Brandt λ -extension of the semilattice (ω, \min) .

1. ВСТУП

У цій роботі будемо користуватися термінологією з [7, 8, 19, 22]. Множину цілих чисел позначатимемо через \mathbb{Z} , а множину невід'ємних цілих чисел позначатимемо через ω . Для довільного $k \in \mathbb{Z}$ позначимо $[k] = \{i \in \mathbb{Z} : i \geq k\}$.

Підмножину A в ω називають *індуктивною*, якщо з того, що $i \in A$ випливає, що $i + 1 \in A$. Очевидно, що \emptyset — індуктивна множина в ω , і непорожня підмножина $A \subseteq \omega$ є індуктивною тоді і лише тоді, коли $A = [k]$ для деякого $k \in \omega$.

Якщо S — напівгрупа, то її підмножина ідемпотентів позначається через $E(S)$. Напівгрупу S називають *інверсною*, якщо для довільного її елемента x існує єдиний елемент $x^{-1} \in S$ такий, що $xx^{-1}x = x$ та $x^{-1}xx^{-1} = x^{-1}$ [1, 22]. В інверсній напівгрупі S вище означений елемент x^{-1} називається *інверсним до x* . *В'язка* — це напівгрупа ідемпотентів, а *напівґратка* — це комутативна в'язка.

Якщо S — напівгрупа, то ми позначатимемо відношення Гріна на S через \mathcal{R} , \mathcal{L} , \mathcal{D} , \mathcal{H} і \mathcal{J} (див. означення в [7, §2.1] або [13]). Напівгрупа S називається *простою*, якщо S не містить власних двобічних ідеалів, тобто S складається з одного \mathcal{J} -класу, і *біпростою*, якщо S складається з одного \mathcal{D} -класу.

Відношення еквівалентності \mathcal{K} на напівгрупі S називається *конґруенцією*, якщо для елементів a та b напівгрупи S з того, що виконується умова $(a, b) \in \mathcal{K}$ випливає, що (ca, cb) , $(ad, bd) \in \mathcal{K}$, для довільних $c, d \in S$. Відношення $(a, b) \in \mathcal{K}$ ми також будемо записувати $a\mathcal{K}b$, і в цьому випадку будемо говорити, що *елементи a і b є \mathcal{K} -еквівалентними*.

Date: 13 січня 2022 р.

2020 Mathematics Subject Classification. 20M15, 20M50, 18B40.

Key words and phrases. Напівгрупа, розширена біциклічна напівгрупа, розширення.

Якщо S — напівгрупа, то на $E(S)$ визначено частковий порядок: $e \preceq f$ тоді і лише тоді, коли $ef = fe = e$. Так означений частковий порядок на $E(S)$ називається *природним*.

Означимо відношення \preceq на інверсній напівгрупі S так: $s \preceq t$ тоді і лише тоді, коли $s = te$ для деякого ідемпотента $e \in S$. Так означений частковий порядок називається *природним частковим порядком* на інверсній напівгрупі S [1]. Очевидно, що звуження природного часткового порядку \preceq на інверсній напівгрупі S на її в'язку $E(S)$ є природним частковим порядком на $E(S)$.

Нехай λ — довільний ненульовий кардинал. Відображення α за підмножини $D \subseteq \lambda$ в кардинал λ називається *частковим перетворенням* кардинала λ . У цьому випадку множина D називається *областю визначення* часткового перетворення α і позначається $\text{dom } \alpha$. Образ елемента $x \in \text{dom } \alpha$ стосовно α ми будемо позначати через $x\alpha$. Множина $\{x \in \lambda: y\alpha = x \text{ для деякого } y \in \lambda\}$ називається *областю значень* часткового перетворення α і позначається $\text{ran } \alpha$. Для зручності позначимо через \emptyset порожнє перетворення, тобто таке часткове перетворення з $\text{dom } \emptyset = \text{ran } \emptyset = \emptyset$.

Нехай \mathcal{S}_λ — множина всіх взаємно однозначних часткових перетворень кардинала λ разом з такою напівгруповою операцією:

$$x(\alpha\beta) = (x\alpha)\beta \quad \text{якщо} \quad x \in \text{dom}(\alpha\beta) = \{y \in \text{dom } \alpha: y\alpha \in \text{dom } \beta\}, \quad \text{для} \quad \alpha, \beta \in \mathcal{S}_\lambda.$$

Напівгрупа \mathcal{S}_λ називається *симетричною інверсною напівгруповою* (симетричним інверсним моноїдом) над кардиналом λ (див. [7]). Симетрична інверсна напівгрупа введена В. В. Вагнером [1] і вона відіграє важливу роль у теорії напівгруп.

Нагадаємо (див. [7, §1.12]), що *біциклічною напівгруповою* (або *біциклічним моноїдом*) $\mathcal{C}(p, q)$ називається напівгрупа з одиницею, породжена двоелементною множиною $\{p, q\}$ і визначена одним співвідношенням $pq = 1$. Біциклічна напівгрупа відіграє важливу роль у теорії напівгруп. Так, зокрема, класична теорема О. Андерсена [4] стверджує, що (0-)проста напівгрупа з (ненульовим) ідемпотентом є цілком (0-)простою тоді і лише тоді, коли вона не містить ізоморфну копію біциклічного моноїда. Різні розширення біциклічного моноїда вводилися раніше різними авторами [10–12, 26]. Такими є, зокрема, конструкції Брука та Брука–Рейлі занурення напівгруп у прості та описання інверсних біпростих і 0-біпростих ω -напівгруп [6, 14, 23, 25].

Зауваження 1. Легко бачити, що біциклічний моноїд $\mathcal{C}(p, q)$ ізоморфний напівгрупі, заданій на множині $\mathbf{B}_\omega = \omega \times \omega$ з напівгруповою операцією

$$(1) \quad (i_1, j_1) \cdot (i_2, j_2) = (i_1 + i_2 - \min\{j_1, i_2\}, j_1 + j_2 - \min\{j_1, i_2\}) = \begin{cases} (i_1 - j_1 + i_2, j_2), & \text{якщо } j_1 < i_2; \\ (i_1, j_2), & \text{якщо } j_1 = i_2; \\ (i_1, j_1 - i_2 + j_2), & \text{якщо } j_1 > i_2. \end{cases}$$

Множина $\mathbf{B}_\mathbb{Z} = \mathbb{Z} \times \mathbb{Z}$ з напівгруповою операцією (1) називається *розширеною біциклічною напівгруповою* [27]. Очевидно, що \mathbf{B}_ω — піднапівгрупа напівгрупи $\mathbf{B}_\mathbb{Z}$.

Зауваження 2. Нехай α і β — часткові перетворення множини ω , які визначаються так:

$$\begin{aligned} \text{dom } \alpha &= \omega, & \text{ran } \alpha &= \omega \setminus \{0\}, & (n)\alpha &= n + 1, \\ \text{dom } \beta &= \omega \setminus \{0\}, & \text{ran } \beta &= \omega, & (n + 1)\beta &= n. \end{aligned}$$

Легко бачити, що біциклічний моноїд $\mathcal{C}(p, q)$ ізоморфний напівгрупі \mathcal{C}_ω , яка породжена елементами α і β (див. [22, вправа IV.1.11(ii)]).

Означення 1. Для довільних $i, j \in \mathbb{Z}$ означимо часткове перетворення $\alpha_j^i: \mathbb{Z} \rightarrow \mathbb{Z}$ так:

$$\text{dom } \alpha_j^i = [i], \quad \text{ran } \alpha_j^i = [j] \quad \text{і} \quad (i + n)\alpha_j^i = j + n, \quad \text{для всіх } i + n \in \text{dom } \alpha_j^i.$$

Тоді множина $\mathbf{B}(\mathbb{Z}) = \{\alpha_j^i: i, j \in \mathbb{Z}\}$ стосовно операції композиції часткових перетворень множини цілих чисел \mathbb{Z} є інверсною напівгруповою (див. [10–12, 16]), а отже є інверсною піднапівгруповою симетричного інверсного моноїда \mathcal{S}_ω .

Напівгрупова операція на $\mathbf{B}(\mathbb{Z})$ визначається за формулою

$$\alpha_{j_1}^{i_1} \circ \alpha_{j_2}^{i_2} = \alpha_j^i, \quad \text{де } i = i_1 + i_2 - \min\{j_1, i_2\} \quad \text{і } j = j_1 + j_2 - \min\{j_1, i_2\}.$$

(див. [16, формула (1)]). Отже, виконується

Твердження 1. Відображення $\mathfrak{h}: \mathbf{B}(\mathbb{Z}) \rightarrow \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}, \alpha_j^i \mapsto (i, j)$ є ізоморфізмом.

2. КОНСТРУКЦІЯ НАПІВГРУПИ $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$

Нехай $\mathcal{P}(\omega)$ — сім'я усіх підмножин ординала ω . Для довільних $F \in \mathcal{P}(\omega)$ і $n, m \in \mathbb{Z}$ покладемо $n - m + F = \{n - m + k : k \in F\}$, якщо $F \neq \emptyset$, і $n - m + F = \emptyset$ при $F = \emptyset$. Будемо говорити, що підсім'я $\mathcal{F} \subseteq \mathcal{P}(\omega)$ є ω -замкненою, якщо $F_1 \cap (-n + F_2) \in \mathcal{F}$ для довільних $n \in \omega$ і $F_1, F_2 \in \mathcal{F}$.

Нехай $\alpha_{j_1}^{i_1}, \alpha_{j_2}^{i_2}$ — довільні елементи напівгрупи $\mathbf{B}(\mathbb{Z})$ та \overline{F}_1 і \overline{F}_2 — довільні підмножини в $\text{dom } \alpha_{j_1}^{i_1}$ і $\text{dom } \alpha_{j_2}^{i_2}$, відповідно. Позначимо через $\alpha_{j_1}^{i_1}|_{\overline{F}_1}$ і $\alpha_{j_2}^{i_2}|_{\overline{F}_2}$ звуження часткових перетворень $\alpha_{j_1}^{i_1}$ і $\alpha_{j_2}^{i_2}$ на множини \overline{F}_1 і \overline{F}_2 , відповідно. Тоді з означення композиції часткових перетворень випливає, що

$$\begin{aligned} \text{dom}(\alpha_{j_1}^{i_1}|_{\overline{F}_1} \circ \alpha_{j_2}^{i_2}|_{\overline{F}_2}) &= \text{dom}(\alpha_{j_1}^{i_1}|_{\overline{F}_1}) \cap (\overline{F}_2) (\alpha_{j_1}^{i_1}|_{\overline{F}_1})^{-1} = \overline{F}_1 \cap (\overline{F}_2) (\alpha_{j_1}^{i_1}|_{\overline{F}_1})^{-1} = \\ &= \overline{F}_1 \cap (\overline{F}_2) (\alpha_{i_1}^{j_1}|_{(\overline{F}_1)\alpha_{j_1}^{i_1}}) = \overline{F}_1 \cap ((\overline{F}_2) \alpha_{i_1}^{j_1} \cap \overline{F}_1) = \overline{F}_1 \cap (\overline{F}_2) \alpha_{i_1}^{j_1} = \\ &= \overline{F}_1 \cap (\overline{F}_2) (\alpha_{j_1}^{i_1})^{-1}. \end{aligned}$$

Позаяк $\overline{F}_1 \subseteq \text{dom } \alpha_{j_1}^{i_1}$ і $\overline{F}_2 \subseteq \text{dom } \alpha_{j_2}^{i_2}$, то існують множини $F_1, F_2 \in \mathcal{P}(\omega)$ такі, що $\overline{F}_1 = i_1 + F_1$ і $\overline{F}_2 = i_2 + F_2$. Тоді

$$\begin{aligned} \text{dom}(\alpha_{j_1}^{i_1}|_{\overline{F}_1} \circ \alpha_{j_2}^{i_2}|_{\overline{F}_2}) &= \overline{F}_1 \cap (\overline{F}_2) (\alpha_{j_1}^{i_1})^{-1} = (i_1 + F_1) \cap (i_2 + F_2) (\alpha_{j_1}^{i_1})^{-1} = \\ &= \begin{cases} i_1 - j_1 + i_2 + ((j_1 - i_2 + F_1) \cap F_2), & \text{якщо } j_1 < i_2; \\ i_1 + (F_1 \cap F_2), & \text{якщо } j_1 = i_2; \\ i_1 + (F_1 \cap (i_2 - j_1 + F_2)), & \text{якщо } j_1 > i_2. \end{cases} \end{aligned}$$

Нехай $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}$ — розширена біциклічна напівгрупа та \mathcal{F} — ω -замкнена підсім'я в $\mathcal{P}(\omega)$. На множині $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}} \times \mathcal{F}$ означимо бінарну операцію “ \cdot ” за формулою

$$(2) \quad (i_1, j_1, F_1) \cdot (i_2, j_2, F_2) = \begin{cases} (i_1 - j_1 + i_2, j_2, (j_1 - i_2 + F_1) \cap F_2), & \text{якщо } j_1 < i_2; \\ (i_1, j_2, F_1 \cap F_2) & \text{якщо } j_1 = i_2; \\ (i_1, j_1 - i_2 + j_2, F_1 \cap (i_2 - j_1 + F_2)), & \text{якщо } j_1 > i_2. \end{cases}$$

Зауваження 3. Якщо \mathbf{B}_{ω} — біциклічний моноїд і \mathcal{F} — ω -замкнена підсім'я в $\mathcal{P}(\omega)$, то на множині $\mathbf{B}_{\omega} \times \mathcal{F}$ бінарна операція (2) є асоціативною (див. твердження 1 [3]).

Оскільки довільні три елементи $(i_1, j_1), (i_2, j_2), (i_3, j_3)$ розширеної біциклічної напівгрупи $\mathbf{B}(\mathbb{Z})$ та їх добуток містяться в її піднапівгрупі $\mathbf{B}^k(\mathbb{Z}) = \{(i, j) \in \mathbf{B}(\mathbb{Z}) : i, j \geq k\}$, де $k = \min\{i_1, j_1, i_2, j_2, i_3, j_3\}$, яка за твердженням 2.11(viii) [9] ізоморфна біциклічному моноїду, то з твердження 1 в [3] випливає, що бінарна операція (2) на $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}} \times \mathcal{F}$ є асоціативною, а отже виконується

Твердження 2. Якщо сім'я $\mathcal{F} \subseteq \mathcal{P}(\omega)$ є ω -замкненою, то $(\mathbf{B}_{\mathbb{Z}} \times \mathcal{F}, \cdot)$ є напівгрупою.

Припустимо, що ω -замкнена сім'я $\mathcal{F} \subseteq \mathcal{P}(\omega)$ містить порожню множину \emptyset , то з означення напівгрупової операції в $(\mathbf{B}_{\mathbb{Z}} \times \mathcal{F}, \cdot)$ випливає, що множина $\mathbf{I} = \{(i, j, \emptyset) : i, j \in \mathbb{Z}\}$ є ідеалом напівгрупи $(\mathbf{B}_{\mathbb{Z}} \times \mathcal{F}, \cdot)$.

Означення 2. Для довільної ω -замкненої сім'ї $\mathcal{F} \subseteq \mathcal{P}(\omega)$ означимо

$$\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}} = \begin{cases} (\mathbf{B}_{\mathbb{Z}} \times \mathcal{F}, \cdot) / \mathbf{I}, & \text{якщо } \emptyset \in \mathcal{F}; \\ (\mathbf{B}_{\mathbb{Z}} \times \mathcal{F}, \cdot), & \text{якщо } \emptyset \notin \mathcal{F}. \end{cases}$$

Зауваження 4. Очевидно, що для довільної ω -замкненої сім'ї $\mathcal{F} \subseteq \mathcal{P}(\omega)$ напівгрупа $\mathbf{B}_{\omega}^{\mathcal{F}}$, введена в [3], є інверсною піднапівгрупою в $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$.

У наступному параграфі за аналогією з [3], вивчаються властивості алгебраїчного розширення $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ розширеної біциклічної напівгрупи для довільної ω -замкненої сім'ї \mathcal{F} підмножин в ω .

3. АЛГЕБРАЇЧНІ ВЛАСТИВОСТІ НАПІВГРУПИ $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$

Надалі будемо вважати, що \mathcal{F} — ω -замкнена підсім'я в $\mathcal{P}(\omega)$.

Доведення тверджень наступної леми проводяться звичайною перевіркою, аналогічно відповідним твердженням в § 3 з [3].

Лема 1. *Нехай \mathcal{F} — ω -замкнена сім'я в $\mathcal{P}(\omega)$. Тоді:*

- (1) *Напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ містить нуль $\mathbf{0}$ тоді і лише тоді, коли $\emptyset \in \mathcal{F}$, причому нуль $\mathbf{0}$ є образом ідеала \mathbf{I} при природному гомоморфізмі, породженому конгруенцією Ріса*

$$\mathbf{C}_{\mathbf{I}} = \{(x, x) : x \in \mathbf{B}_{\mathbb{Z}} \times \mathcal{F}\} \cup (\mathbf{I} \times \mathbf{I})$$

на напівгрупі $(\mathbf{B}_{\mathbb{Z}} \times \mathcal{F}, \cdot)$.

- (2) *Ненульовий елемент (i, j, F) напівгрупи $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ є ідемпотентом тоді і лише тоді, коли $i = j$.*
- (3) *Ідемпотенти в $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ комутують.*
- (4) *Елементи (i, j, F) і (j, i, F) є інверсними в $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$.*

З теореми 1.17 [7] та тверджень (3) і (4) леми 1 випливає

Теорема 1. *Якщо \mathcal{F} — ω -замкнена підсім'я в $\mathcal{P}(\omega)$, то $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ — інверсна напівгрупа.*

Наступне твердження описує природний частковий порядок на напівгрупі $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$.

Твердження 3. *Нехай (i_1, j_1, F_1) і (i_2, j_2, F_2) — ненульові елементи напівгрупи $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$. Тоді $(i_1, j_1, F_1) \preceq (i_2, j_2, F_2)$ тоді і лише тоді, коли $F_1 \subseteq -k + F_2$ й $i_1 - i_2 = j_1 - j_2 = k$ для деякого $k \in \omega$.*

Доведення. (\Leftarrow) Якщо $F_1 \subseteq -k + F_2$ та $i_1 - i_2 = j_1 - j_2 = k$ для деякого $k \in \omega$, то

$$\begin{aligned} (i_1, j_1, F_1) \cdot (i_1, j_1, F_1)^{-1} \cdot (i_2, j_2, F_2) &= (i_1, j_1, F_1) \cdot (j_1, i_1, F_1) \cdot (i_2, j_2, F_2) = (i_1, i_1, F_1) \cdot (i_2, j_2, F_2) = \\ &= (i_1, i_1 - i_2 + j_2, F_1 \cap (i_2 - i_1 + F_2)) = (i_1, j_1 - j_2 + j_2, F_1 \cap (-k + F_2)) = \\ &= (i_1, j_1, F_1 \cap (-k + F_2)) = (i_1, j_1, F_1), \end{aligned}$$

і за лемою 1.4.6 [19] отримуємо, що $(i_1, j_1, F_1) \preceq (i_2, j_2, F_2)$ в $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$.

(\Rightarrow) Припустимо, що $(i_1, j_1, F_1) \preceq (i_2, j_2, F_2)$ в $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$. Згідно з лемою 1.4.6 [19],

$$\begin{aligned} (i_1, j_1, F_1) &= (i_1, j_1, F_1) \cdot (i_1, j_1, F_1)^{-1} \cdot (i_2, j_2, F_2) = (i_1, j_1, F_1) \cdot (j_1, i_1, F_1) \cdot (i_2, j_2, F_2) = \\ &= (i_1, i_1, F_1) \cdot (i_2, j_2, F_2) = \\ &= \begin{cases} (i_1 - i_1 + i_2, j_2, (i_1 - i_2 + F_1) \cap F_2), & \text{якщо } i_1 < i_2; \\ (i_1, j_2, F_1 \cap F_2), & \text{якщо } i_1 = i_2; \\ (i_1, i_1 - i_2 + j_2, F_1 \cap (i_2 - i_1 + F_2)), & \text{якщо } i_1 > i_2 \end{cases} = \\ &= \begin{cases} (i_2, j_2, (i_1 - i_2 + F_1) \cap F_2), & \text{якщо } i_1 < i_2; & (1_1) \\ (i_1, j_2, F_1 \cap F_2), & \text{якщо } i_1 = i_2; & (2_1) \\ (i_1, i_1 - i_2 + j_2, F_1 \cap (i_2 - i_1 + F_2)), & \text{якщо } i_1 > i_2 & (3_1) \end{cases} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
(i_1, j_1, F_1) &= (i_2, j_2, F_2) \cdot (i_1, j_1, F_1)^{-1} \cdot (i_1, j_1, F_1) = (i_2, j_2, F_2) \cdot (j_1, i_1, F_1) \cdot (i_1, j_1, F_1) = \\
&= (i_2, j_2, F_2) \cdot (j_1, j_1, F_1) = \\
&= \begin{cases} (i_2, j_2 - j_1 + j_1, F_2 \cap (j_1 - j_2 + F_1)), & \text{якщо } j_1 < j_2; \\ (i_2, j_1, F_2 \cap F_1), & \text{якщо } j_1 = j_2; \\ (i_2 - j_2 + j_1, j_1, (j_2 - j_1 + F_2) \cap F_1), & \text{якщо } j_1 > j_2 \end{cases} = \\
&= \begin{cases} (i_2, j_2, F_2 \cap (j_1 - j_2 + F_1)), & \text{якщо } j_1 < j_2; \quad (1_2) \\ (i_2, j_1, F_2 \cap F_1), & \text{якщо } j_1 = j_2; \quad (2_2) \\ (i_2 - j_2 + j_1, j_1, (j_2 - j_1 + F_2) \cap F_1), & \text{якщо } j_1 > j_2. \quad (3_2) \end{cases}
\end{aligned}$$

У випадках (1₁) і (1₂) та (2₁) і (2₂) отримуємо, що $i_1 = i_2$, $j_1 = j_2$, а отже $i_1 - i_2 = j_1 - j_2 = 0$ і $F_1 \subseteq -0 + F_2$. У випадках (3₁) і (3₂) отримуємо, що $i_1 = i_2 - j_2 + j_1$, і врахувавши, що $i_1 > i_2$, $j_1 > j_2$ і $(j_2 - j_1 + F_2) \cap F_1 = F_1$, та прийнявши $k = i_1 - i_2 = j_1 - j_2$, отримуємо, що $F_1 \subseteq -k + F_2$ для деякого $k \in \omega$. \square

Наслідок 1. $(i, i, F_1) \preccurlyeq (j, j, F_2)$ в $E(\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}})$ тоді і тільки тоді, коли $i \geq j$ і $F_1 \subseteq j - i + F_2$.

Наступна теорема описує відношення Гріна на напівгрупі $\mathbf{B}_{\omega}^{\mathcal{F}}$.

Теорема 2. Нехай \mathcal{F} — ω -замкнена підсім'я в $\mathcal{P}(\omega)$ і $(i_1, j_1, F_1), (i_2, j_2, F_2) \in \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$. Тоді:

- (i) $(i_1, j_1, F_1) \mathcal{R} (i_2, j_2, F_2)$ тоді і лише тоді, коли $i_1 = i_2$ і $F_1 = F_2$;
- (ii) $(i_1, j_1, F_1) \mathcal{L} (i_2, j_2, F_2)$ тоді і лише тоді, коли $j_1 = j_2$ і $F_1 = F_2$;
- (iii) $(i_1, j_1, F_1) \mathcal{H} (i_2, j_2, F_2)$ тоді і лише тоді, коли $i_1 = i_2$, $j_1 = j_2$ і $F_1 = F_2$, а отже всі \mathcal{H} -класи напівгрупи $\mathbf{B}_{\omega}^{\mathcal{F}}$ є одноелементними;
- (iv) $(i_1, j_1, F_1) \mathcal{D} (i_2, j_2, F_2)$ тоді і лише тоді, коли $F_1 = F_2$;
- (v) $(i_1, j_1, F_1) \mathcal{J} (i_2, j_2, F_2)$ тоді і лише тоді, коли існують $k_1, k_2 \in \omega$ такі, що $F_1 \subseteq -k_1 + F_2$ і $F_2 \subseteq -k_2 + F_1$.

Доведення. (i) Нехай (i_1, j_1, F_1) і (i_2, j_2, F_2) — \mathcal{R} -еквівалентні елементи напівгрупи $\mathbf{B}_{\omega}^{\mathcal{F}}$. Оскільки згідно з теоремою 1, $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ — інверсна напівгрупа та $(i_1, j_1, F_1) \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}} = (i_2, j_2, F_2) \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$, то з теореми 1.17 в [7] випливає, що

$$(i_1, j_1, F_1) \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}} = (i_1, j_1, F_1) (i_1, j_1, F_1)^{-1} \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}} = (i_1, i_1, F_1) \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}},$$

$$(i_2, j_2, F_2) \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}} = (i_2, j_2, F_2) (i_2, j_2, F_2)^{-1} \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}} = (i_2, i_2, F_2) \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}},$$

звідки $(i_1, i_1, F_1) = (i_2, i_2, F_2)$. Таким чином, виконуються рівності $i_1 = i_2$ і $F_1 = F_2$.

Навпаки, нехай (i_1, j_1, F_1) і (i_2, j_2, F_2) — елементи напівгрупи $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ такі, що $i_1 = i_2$ і $F_1 = F_2$. Тоді $(i_1, i_1, F_1) = (i_2, i_2, F_2)$. Оскільки за теоремою 1, $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ — інверсна напівгрупа, то з теореми 1.17 в [7] випливає, що

$$(i_1, j_1, F_1) \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}} = (i_1, j_1, F_1) (i_1, j_1, F_1)^{-1} \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}} = (i_1, i_1, F_1) \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}} = (i_2, j_2, F_2) (i_2, j_2, F_2)^{-1} \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}} = (i_2, i_2, F_2) \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}},$$

а отже, $(i_1, j_1, F_1) \mathcal{R} (i_2, j_2, F_2)$ в напівгрупі $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$.

Доведення твердження (ii) аналогічне доведенню твердження (i).

Твердження (iii) випливає з (i) та (ii).

(iv) Нехай (i_1, j_1, F_1) і (i_2, j_2, F_2) — елементи напівгрупи $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ такі, що $(i_1, j_1, F_1) \mathcal{D} (i_2, j_2, F_2)$. Оскільки $\mathcal{R}, \mathcal{L} \subseteq \mathcal{D}$ та $(i_1, i_1, F_1) \mathcal{R} (i_1, j_1, F_1)$ і $(i_2, j_2, F_2) \mathcal{L} (i_2, j_2, F_2)$ за твердженнями (i) і (ii), то $(i_1, i_1, F_1) \mathcal{D} (i_2, j_2, F_2)$. За лемою Манна (див. [21, лема 1.1]) або за твердженням 3.2.5 в [19] існує елемент (i, j, F) напівгрупи $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ такий, що $(i, j, F) \cdot (i, j, F)^{-1} = (i_1, i_1, F_1)$ і $(i, j, F)^{-1} \cdot (i, j, F) = (i_2, j_2, F_2)$. З твердження (4) леми 1 випливає, що $(i, j, F) \cdot (i, j, F)^{-1} = (i, j, F) \cdot (j, i, F) = (i, i, F)$ та $(i, j, F)^{-1} \cdot (i, j, F) = (j, i, F) \cdot (i, j, F) = (j, j, F)$, а отже, $F = F_1 = F_2$.

Нехай i_1, i_2, j_1, j_2 — довільні цілі числа та $F \in \mathcal{F}$. За твердженнями **(i)** і **(ii)** маємо, що $(i_1, i_1, F) \mathcal{R}(i_1, j_1, F)$ і $(i_2, j_2, F) \mathcal{L}(j_2, j_2, F)$, а з твердження **(2)** леми 1 випливає, що $(i_1, i_1, F), (j_2, j_2, F) \in E(\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}})$. Оскільки

$$\begin{aligned} (i_1, j_2, F) \cdot (i_1, j_2, F)^{-1} &= (i_1, j_2, F) \cdot (j_2, i_1, F) = (i_1, i_1, F) \\ (i_1, j_2, F)^{-1} \cdot (i_1, j_2, F) &= (j_2, i_1, F) \cdot (i_1, j_2, F) = (j_2, j_2, F), \end{aligned}$$

то з леми Манна випливає, що $(i_1, i_1, F) \mathcal{D}(j_2, j_2, F)$ в $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$, і внаслідок $\mathcal{R} \circ \mathcal{D} \circ \mathcal{L} \subseteq \mathcal{D}$, виконується $(i_1, j_1, F) \mathcal{D}(i_2, j_2, F)$.

(v) Зауважимо, що, оскільки $\mathcal{D} \subseteq \mathcal{J}$ і за твердженням **(iv)** маємо, що $(0, 0, F) \mathcal{D}(i, j, F)$ у напівгрупі $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ для довільних $i, j \in \mathbb{Z}$ і $F \in \mathcal{F}$, то достатньо знайти необхідну та достатню умову, коли елементи $(0, 0, F_1)$ і $(0, 0, F_2) \in \mathcal{J}$ -еквівалентними у напівгрупі $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$.

За твердженням 3.2.8 [19] елементи a і b інверсної напівгрупи $S \in \mathcal{J}$ -еквівалентні тоді і лише тоді, коли $a \mathcal{D} b' \preceq b$ і $b \mathcal{D} a' \preceq a$ для деяких $a', b' \in S$. За твердженням 3 ідемпотенти $(0, 0, F_1)$ і $(0, 0, F_2) \in \mathcal{J}$ -еквівалентними в напівгрупі $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ тоді і лише тоді, коли існують невід'ємні цілі числа k_1 і k_2 такі, що $F_1 \subseteq -k_1 + F_2$ і $F_2 \subseteq -k_2 + F_1$. З сказаного вище випливає, що $(i_1, j_1, F_1) \mathcal{J}(i_2, j_2, F_2)$ у напівгрупі $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ тоді і лише тоді, коли існують $k_1, k_2 \in \omega$ такі, що $F_1 \subseteq -k_1 + F_2$ і $F_2 \subseteq -k_2 + F_1$. \square

Нагадаємо [5, 19], що інверсна напівгрупа S називається *комбінаторною*, якщо відношення Гріна \mathcal{H} на S є відношенням рівності. З твердження **(iii)** теореми 2 випливає

Наслідок 2. *Якщо \mathcal{F} — ω -замкнена підсім'я в $\mathcal{P}(\omega)$ то $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ — комбінаторна інверсна напівгрупа.*

Також з твердження **(v)** теореми 2 випливає

Наслідок 3. *Нехай \mathcal{F} — ω -замкнена підсім'я в $\mathcal{P}(\omega)$ і $\emptyset \notin \mathcal{F}$. Тоді напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ є простою тоді і лише тоді, коли для довільних $F_1, F_2 \in \mathcal{F}$ існують $k_1, k_2 \in \omega$ такі, що $F_1 \subseteq -k_1 + F_2$ і $F_2 \subseteq -k_2 + F_1$.*

Нагадаємо [7], що напівгрупа S з нулем 0 називається *0-простою*, якщо $S \cdot S \neq \{0\}$ і $\{0\}$ — єдиний власний двобічний ідеал в S . Добре відомо (див. [7, лема 2.28]), що напівгрупа S з нулем 0 є 0-простою тоді і лише тоді, коли S має лише два \mathcal{J} -класи: $S \setminus \{0\}$ і $\{0\}$. З твердження **(v)** теореми 2 випливає

Наслідок 4. *Нехай \mathcal{F} — ω -замкнена підсім'я в $\mathcal{P}(\omega)$ і $\emptyset \in \mathcal{F}$. Тоді напівгрупа $\mathbf{B}_{\omega}^{\mathcal{F}}$ є 0-простою тоді і лише тоді, коли для довільних непорожніх множин $F_1, F_2 \in \mathcal{F}$ існують $k_1, k_2 \in \omega$ такі, що $F_1 \subseteq -k_1 + F_2$ і $F_2 \subseteq -k_2 + F_1$.*

Нагадаємо [24] (див. також [19]), що інверсна напівгрупа S називається *E-унітарною*, якщо для $e \in E(S)$ і $s \in S$ з $e \preceq s$ випливає, що $s \in E(S)$. Тоді з твердження 3 випливає

Наслідок 5. *Якщо \mathcal{F} — ω -замкнена підсім'я в $\mathcal{P}(\omega)$ і $\emptyset \notin \mathcal{F}$, то $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ — E-унітарна інверсна напівгрупа.*

Твердження 4. *Якщо \mathcal{F} — ω -замкнена підсім'я в $\mathcal{P}(\omega)$, то $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ містить одиницю тоді і лише тоді, коли $\mathcal{F} = \{\emptyset\}$.*

Доведення. (\implies) Припустимо, що напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ містить одиницю. Оскільки одиниця кожної напівгрупи є ідемпотентом, то, згідно з твердженням **(2)** леми 1 одиниця в $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ має вигляд (i, i, F) для деяких $i \in \mathbb{Z}$ і $F \in \mathcal{F}$. Якщо $\mathcal{F} = \{\emptyset\}$, то твердження очевидне, а тому надалі вважатимемо, що $F \neq \{\emptyset\}$. Тоді

$$(i, i, F) \cdot (i - 1, i - 1, F) = (i, i, F \cap (-1 + F)) \neq (i - 1, i - 1, F),$$

а отже елемент (i, i, F) не є одиницею в $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$, протиріччя. З отриманої суперечності випливає, що $\mathcal{F} = \{\emptyset\}$.

Імплікація (\impliedby) очевидна. \square

Твердження 5. *Напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ ізоморфна розширеній біциклічній напівгрупі \mathcal{C}_{ω} тоді і тільки тоді, коли $\mathcal{F} = \{F\}$ і F — непорожня індуктивна підмножина в ω .*

Доведення. (\Leftarrow) Нехай F — індуктивна підмножина в ω і $\mathcal{F} = \{F\}$. Для довільних $i, j, k, l \in \mathbb{Z}$ маємо, що

$$(i, j, F) \cdot (k, l, F) = \begin{cases} (i - j + k, l, (j - k + F) \cap F), & \text{якщо } j < k; \\ (i, l, F \cap F), & \text{якщо } j = k; \\ (i, j - k + l, F \cap (k - j + F)), & \text{якщо } j > k \end{cases} = \begin{cases} (i - j + k, l, F), & \text{якщо } j < k; \\ (i, l, F), & \text{якщо } j = k; \\ (i, j - k + l, F), & \text{якщо } j > k, \end{cases}$$

і з означення напівгрупової операції на розширеній біциклічній напівгрупі \mathcal{C}_{ω} випливає, що відображення $\mathfrak{f}: \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}} \rightarrow \mathcal{C}_{\omega}$, означене за формулою $\mathfrak{f}(i, j, F) = (i, j)$, є ізоморфізмом.

(\Rightarrow) Припустимо, що напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ ізоморфна розширеній біциклічній напівгрупі \mathcal{C}_{ω} . Оскільки за теоремою 2.3 в [27] розширена біциклічна напівгрупа \mathcal{C}_{ω} є біпростою, то з твердження (iv) теореми 2 випливає, що сім'я \mathcal{F} складається з однієї множини F . З означення напівгрупової операції в $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ випливає, що F — нескінченна підмножина в ω . Справді, якщо F — скінченна підмножина в ω , то

$$(0, 0, F) \cdot (1, 1, F) = (1, 1, (-1 + F) \cap F) \notin \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}},$$

оскільки $(-1 + F) \cap F \neq F$. У випадку, коли F — нескінченна неіндуктивна підмножина в ω , то з леми 6 в [3] випливає, що $(-1 + F) \cap F \neq F$, а тому

$$(0, 0, F) \cdot (1, 1, F) = (1, 1, (-1 + F) \cap F) \notin \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}.$$

Отже, F — непорожня індуктивна підмножина в ω . □

З твердження 5 випливає

Наслідок 6. *Нехай \mathcal{F} — ω -замкнена підсім'я в $\mathcal{P}(\omega)$. Якщо сім'я \mathcal{F} містить непорожню індуктивну підмножину в ω , то напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ містить ізоморфну копію розширеної біциклічньої напівгрупи.*

Теорема 3. *Нехай \mathcal{F} — ω -замкнена підсім'я в $\mathcal{P}(\omega)$. Тоді такі умови еквівалентні:*

- (i) $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ — біпроста напівгрупа;
- (ii) \mathcal{F} — одноелементна сім'я;
- (iii) напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ або тривіальна, або ізоморфна розширеній біциклічній напівгрупі.

Доведення. Еквівалентність умов (i) і (ii) випливає з твердження (iv) теореми 2. Імплікація (iii) \Rightarrow (ii) випливає з твердження 5.

Доведемо імплікацію (ii) \Rightarrow (iii). Якщо $\mathcal{F} = \{\emptyset\}$, то з означення напівгрупи $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ випливає, що $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ — тривіальна (одноелементна) напівгрупа. Тому припустимо, що $\mathcal{F} = \{F\}$ для деякої непорожньої множини F . Оскільки сім'я \mathcal{F} — ω -замкнена, то $(-1 + F) \cap F = F$, а отже, за лемою 6 в [3], F — індуктивна підмножина в ω . Далі скористаємося твердженням 5. □

Якщо λ — ненульовий кардинал, то множина $\mathbf{B}_{\lambda} = (\lambda \times \lambda) \sqcup \{0\}$ з напівгруповою операцією

$$(a, b) \cdot (c, d) = \begin{cases} (a, d), & \text{якщо } b = c; \\ 0, & \text{якщо } b \neq c, \end{cases} \quad \text{і} \quad (a, b) \cdot 0 = 0 \cdot (a, b) = 0 \cdot 0 = 0,$$

де $a, b, c, d \in \lambda$, називається *напівгрупною $\lambda \times \lambda$ -матричних одиниць* [19, 22].

Твердження 6. *Нехай \mathcal{F} — ω -замкнена підсім'я в $\mathcal{P}(\omega)$. Напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ ізоморфна напівгрупі $\omega \times \omega$ -матричних одиниць \mathbf{B}_{ω} тоді і тільки тоді, коли $\mathcal{F} = \{F, \emptyset\}$, де F — одноточкова підмножина в ω .*

Доведення. (\Leftarrow) Припустимо, що $\mathcal{F} = \{F, \emptyset\}$ і F — одноточкова підмножина в ω . Для довільних $i, j, k, l \in \mathbb{Z}$ маємо

$$(i, j, F) \cdot (k, l, F) = \begin{cases} (i - j + k, l, (j - k + F) \cap F), & \text{якщо } j < k; \\ (i, l, F \cap F), & \text{якщо } j = k \\ (i, j - k + l, F \cap (k - j + F)), & \text{якщо } j > k \end{cases} = \begin{cases} (i, l, F), & \text{якщо } j = k \\ 0, & \text{якщо } j \neq k, \end{cases}$$

і очевидно, що $(i, j, F) \cdot 0 = 0 \cdot (i, j, F) = 0 \cdot 0 = 0$, звідки випливає, що відображення $\mathfrak{f}: \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}} \rightarrow \mathbf{B}_{\omega}$, означене за формулою $\mathfrak{f}(i, j, F) = (i, j)$ є ізоморфізмом.

(\Rightarrow) Припустимо, що напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ ізоморфна напівгрупі $\omega \times \omega$ -матричних одиниць \mathbf{B}_{ω} . Зафіксуємо довільний ненульовий елемент (i, j, F) напівгрупи $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$. Якщо (i, j, F) не є ідемпотентом, то за твердженням (2) леми 1 маємо, що $i \neq j$, а тоді

$$0 = (i, j, F) \cdot (i, j, F) = \begin{cases} (i - j + i, j, (j - i + F) \cap F), & \text{якщо } j < i; \\ (i, j - i + j, F \cap (i - j + F)), & \text{якщо } j > i. \end{cases}$$

Отже, для довільних різних $i, j \in \mathbb{Z}$ маємо, що $(j - i + F) \cap F = \emptyset = F \cap (i - j + F)$, а це означає, що $(-k + F) \cap F = \emptyset$ для довільного натурального числа k . Звідси випливає, що множина F одноелементна.

Припустимо, що сім'я \mathcal{F} містить дві одноелементні множини $F_k = \{k\}$ і $F_l = \{l\}$, для деяких різних $k, l \in \omega$. Не зменшуючи загальності можемо вважати, що $k < l$. Згідно з твердженням (2) леми 1, для довільного $i \in \mathbb{Z}$ елементи $(i+k, i+k, F_k)$ і $(i+l, i+l, F_l)$ є ідемпотентами в $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$, причому $(i+k, i+k, F_k) \neq (i+l, i+l, F_l)$, оскільки $k \neq l$. Оскільки напівгрупи $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ і \mathbf{B}_{ω} є ізоморфними, то всі ненульові ідемпотенти в $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ примітивні, а отже маємо, що

$$0 = (i+k, i+k, F_k) \cdot (i+l, i+l, F_l) = (i+l, i+l, (k-l+F_l) \cap F_k) = (i+l, i+l, F_k) \neq 0,$$

суперечність. З отриманої суперечності випливає, що сім'я \mathcal{F} містить лише одну одноелементну множину. \square

Нехай $\mathbf{B}_{\omega}^{\mathcal{F}}$ — напівгрупа, означена в [3]. З теореми 3 випливає, що для фіксованої сім'ї \mathcal{F} напівгрупи $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ і $\mathbf{B}_{\omega}^{\mathcal{F}}$ неізоморфні. Однак, з твердження 4 в [3] і твердження 6 випливає

Наслідок 7. *Якщо F — одноточкова підмножина в ω і $\mathcal{F} = \{F, \emptyset\}$, то напівгрупи $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ і $\mathbf{B}_{\omega}^{\mathcal{F}}$ ізоморфні.*

Нагадаємо [19], що інверсна напівгрупа S з нулем 0 називається 0-біпростою, якщо S має лише два \mathcal{D} -класи: $S \setminus \{0\}$ і $\{0\}$.

Для довільного натурального числа n позначимо $n\omega = \{n \cdot i : i \in \omega\}$.

Приклад 1. Зафіксуємо довільні $i_0 \in \omega$ та натуральне число j_0 . Покладемо $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{(i_0, j_0)} = \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$, де $\mathcal{F} = \{\emptyset, i_0 + j_0\omega\}$. Тоді, очевидно, що \mathcal{F} — ω -замкнена сім'я в $\mathcal{P}(\omega)$, а також за теоремою 1 інверсна напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{(i_0, j_0)}$ є 0-біпростою. Більше того, для довільного $i_0 \in \omega$ за твердженням 5 напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{(i_0, 1)}$ ізоморфна розширеній біциклічній напівгрупі з приєднаним нулем.

Безпосередньо звичайною перевіркою доводиться, що для довільних $i_1, i_2 \in \omega$ та довільного натурального числа j_0 відображення $\mathfrak{h}: \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{(i_1, j_0)} \rightarrow \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{(i_2, j_0)}$, означене

$$\mathfrak{h}(n, m, i_1 + j_0\omega) = (n, m, i_2 + j_0\omega) \quad \text{і} \quad \mathfrak{h}(0) = 0$$

є ізоморфізмом. Отже, виконується

Твердження 7. *Для довільних $i_1, i_2 \in \omega$ та довільного натурального числа j_0 напівгрупи $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{(i_1, j_0)}$ і $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{(i_2, j_0)}$ ізоморфні.*

Наступна теорема описує структуру 0-біпростих інверсних напівгруп $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ з точністю до ізоморфізму.

Теорема 4. *Нехай \mathcal{F} — ω -замкнена підсім'я в $\mathcal{P}(\omega)$, $\emptyset \in \mathcal{F}$ і $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ — 0-біпроста напівгрупа. Тоді виконується лише одна з умов:*

- (1) *напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ ізоморфна напівгрупі $\omega \times \omega$ -матричних одиниць \mathbf{B}_{ω} ;*
- (2) *напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ ізоморфна напівгрупі $\mathbf{B}_{\omega}^{(0,j_0)}$ для деякого натурального числа j_0 .*

Доведення. За твердженням (iv) теореми 2 сім'я \mathcal{F} містить непорожню множину F та порожню множину \emptyset . Припустимо, що множина F скінченна. Тоді, аналогічно, як і в твердженні 6 доводиться, що F — одноелементна множина, а отже за твердженням 6, напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ ізоморфна напівгрупі $\omega \times \omega$ -матричних одиниць \mathbf{B}_{ω} .

Якщо ж F — нескінченна множина, то з теореми 2(iv) випливає, що виконується одна з умов:

$$(a) \quad (-1 + F) \cap F = F \quad \text{або} \quad (b) \quad (-1 + F) \cap F = \emptyset.$$

У випадку (a) за твердженням 5 множина $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}} \setminus \{0\}$ є піднапівгрупою в $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$, яка ізоморфна розширеній біциклічній напівгрупі, а отже виконується твердження (2).

Якщо ж виконується умова (b), то з леми 7 [3] випливає, що $F = i_0 + j_0\omega$ для деяких натурального числа j_0 та $i_0 \in \omega$. Застосувавши твердження 7, отримуємо, що виконується твердження (2). \square

Нагадаємо [19, 22], що *найменша (мінімальна) групова конгруенція σ* на інверсній напівгрупі S визначається так:

$$s\sigma t \iff es = et \quad \text{для деякого } e \in E(S).$$

Очевидно, що, якщо \mathcal{F} — ω -замкнена підсім'я в $\mathcal{P}(\omega)$ і $\emptyset \in \mathcal{F}$, то напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ містить нуль, а отже фактор-напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}/\sigma$ ізоморфна тривіальній групі.

Твердження 8. *Нехай \mathcal{F} — ω -замкнена підсім'я в $\mathcal{P}(\omega)$ і $\emptyset \notin \mathcal{F}$. Тоді $(i_1, j_1, F_1)\sigma(i_2, j_2, F_2)$ в $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ тоді і тільки тоді, коли $i_1 - j_1 = i_2 - j_2$, а отже фактор-напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}/\sigma$ ізоморфна адитивній групі цілих чисел $\mathbb{Z}(+)$.*

Доведення. Нехай (i_1, j_1, F_1) і (i_2, j_2, F_2) — довільні елементи напівгрупи $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$. З означення найменшої групової конгруенції σ випливає, що $(i_1, j_1, F_1)\sigma(i_2, j_2, F_2)$ тоді і тільки тоді, коли існує елемент $(i, j, F) \in \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ такий, що $(i, j, F) \preceq (i_1, j_1, F_1)$ і $(i, j, F) \preceq (i_2, j_2, F_2)$. Тоді за твердженням 3 маємо, що $F \subseteq -k_1 + F_1$ і $i - i_1 = j - j_1 = k_1$, а також $F \subseteq -k_2 + F_2$ і $i - i_2 = j - j_2 = k_2$ для деяких $k_1, k_2 \in \omega$. Отже, з $(i_1, j_1, F_1)\sigma(i_2, j_2, F_2)$ в $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ випливає, що $i_1 - j_1 = i_2 - j_2 = i - j$.

Припустимо, що для елементів (i_1, j_1, F_1) і (i_2, j_2, F_2) напівгрупи $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$ справджується рівність $i_1 - j_1 = i_2 - j_2$. Не зменшуючи загальності можемо вважати, що $i_1 > i_2$. Позаяк \mathcal{F} — ω -замкнена підсім'я в $\mathcal{P}(\omega)$, то $F = F_1 \cap (i_2 - i_1 + F_2) \in \mathcal{F}$. Тоді $j_1 > j_2$ і за твердженням 3 маємо, що

$$(i_1, j_1, F) = (i_1, j_1, F \cap F_1) = (i_1, i_1, F) \cdot (i_1, j_1, F_1) \preceq (i_1, j_1, F_1)$$

і

$$\begin{aligned} (i_1, i_1, F) \cdot (i_2, j_2, F_2) &= (i_1, i_1 - i_2 + j_2, F \cap (i_2 - i_1 + F_2)) = (i_1, j_1 - j_2 + j_2, F \cap (i_2 - i_1 + F_2)) = \\ &= (i_1, j_1, F \cap (i_2 - i_1 + F_2)) = (i_1, j_1, F) \preceq (i_2, j_2, F_2), \end{aligned}$$

а отже, $(i_1, j_1, F_1)\sigma(i_2, j_2, F_2)$.

Означимо відображення $\mathfrak{h}_{\sigma}: \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}} \rightarrow \mathbb{Z}(+)$ за формулою $\mathfrak{h}_{\sigma}(i, j, F) = i - j$. Із доведеного вище випливає, що $\mathfrak{h}_{\sigma}(i_1, j_1, F_1) = \mathfrak{h}_{\sigma}(i_2, j_2, F_2)$ тоді і лише тоді, коли $(i_1, j_1, F_1)\sigma(i_2, j_2, F_2)$ в $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$, а отже відображення $\mathfrak{h}_{\sigma}: \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}} \rightarrow \mathbb{Z}(+)$ є гомоморфізмом і фактор-напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}/\sigma$ ізоморфна адитивній групі цілих чисел $\mathbb{Z}(+)$. \square

На завершенні ми опишемо структуру напівгрупи $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}}$, де сім'я \mathcal{F} складається з усіх одноелементних підмножин в ω та порожньої множини. Зауважимо, що в [20] і [15] отримано подібні результати для напівгруп $\mathbf{B}_{\omega}^{\mathcal{F}}$ і $\mathbf{B}_{\omega}^{\mathcal{F}_1}$, де сім'ї \mathcal{F} і \mathcal{F}_1 складаються з усіх одноелементних підмножин в ω і порожньої множини та атомарних підмножин у ω , відповідно.

Прийmemo $\mathcal{F}_1 = \{A \subseteq \omega : |A| \leq 1\}$. Очевидно, що \mathcal{F}_1 — ω -замкнена підсім'я в $\mathcal{P}(\omega)$, а отже $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}_1}$ — інверсна напівгрупа з нулем. Далі через $(i, j, \{k\})$ будемо позначати ненульовий елемент напівгрупи $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}_1}$ для деяких $i, j \in \mathbb{Z}$ і $k \in \omega$, а через $\mathbf{0}$ нуль напівгрупи $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}_1}$.

Скористаємося конструкцією з [2]. Нехай S — напівгрупа та X — непорожня множина потужності λ . На множині $B_X(S) = (X \times S \times X) \sqcup \{\mathcal{O}\}$ означимо напівгрупову операцію так:

$$(\alpha, s, \beta) \cdot (\gamma, t, \delta) = \begin{cases} (\alpha, st, \delta), & \text{якщо } \beta = \gamma; \\ \mathcal{O}, & \text{якщо } \beta \neq \gamma \end{cases}$$

і $(\alpha, s, \beta) \cdot \mathcal{O} = \mathcal{O} \cdot (\alpha, s, \beta) = \mathcal{O} \cdot \mathcal{O} = \mathcal{O}$, для всіх $\alpha, \beta, \gamma, \delta \in X$ і $s, t \in S$. Якщо S — моноїд, то напівгрупа $\mathcal{B}_X(S)$ називається λ -розширенням Брандта напівгрупи S [2]. Властивості напівгрупи $\mathcal{B}_\lambda(S)$ та її узагальнення λ^0 -розширення Брандта $\mathcal{B}_X^0(S)$ напівгруп вивчалися в [2, 17, 18].

Через ω_{\min} позначимо множину ω з бінарною операцією

$$xy = \min\{x, y\}, \quad \text{для } x, y \in \mathbb{Z}.$$

Очевидно, що ω_{\min} — напівґратка.

Означимо відображення $\mathbf{f}: \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}_1} \rightarrow \mathcal{B}_{\mathbb{Z}}(\omega_{\min})$ так:

$$(3) \quad \mathbf{f}(i, j, \{k\}) = (i + k, k, j + k) \quad \text{і} \quad (\mathbf{0})\mathbf{f} = \mathcal{O},$$

для $i, j \in \mathbb{Z}$ і $k \in \omega$.

Теорема 5. *Напівгрупа $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}_1}$ ізоморфна напівгрупі $\mathcal{B}_{\mathbb{Z}}(\omega_{\min})$ стосовно відображення \mathbf{f} .*

Доведення. Очевидно, що відображення \mathbf{f} , визначене за формулою (3), є бієктивним.

Зафіксуємо довільні $(i_1, j_1, \{k_1\}), (i_2, j_2, \{k_2\}) \in \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}_1}$. Тоді

$$\begin{aligned} & \mathbf{f}((i_1, j_1, \{k_1\}) \cdot (i_2, j_2, \{k_2\})) = \\ & = \begin{cases} \mathbf{f}(i_1 - j_1 + i_2, j_2, (j_1 - i_2 + \{k_1\}) \cap \{k_2\}), & \text{якщо } j_1 < i_2 \text{ і } j_1 + k_1 = i_2 + k_2; \\ \mathbf{f}(\mathbf{0}), & \text{якщо } j_1 < i_2 \text{ і } j_1 + k_1 \neq i_2 + k_2; \\ \mathbf{f}(i_1, j_2, \{k_1\} \cap \{k_2\}), & \text{якщо } j_1 = i_2 \text{ і } k_1 = k_2; \\ \mathbf{f}(\mathbf{0}), & \text{якщо } j_1 = i_2 \text{ і } k_1 \neq k_2; \\ \mathbf{f}(i_1, j_1 - i_2 + j_2, \{k_1\} \cap (i_2 - j_1 + \{k_2\})), & \text{якщо } j_1 > i_2 \text{ і } j_1 + k_1 = i_2 + k_2; \\ \mathbf{f}(\mathbf{0}), & \text{якщо } j_1 > i_2 \text{ і } j_1 + k_1 \neq i_2 + k_2 \end{cases} = \\ & = \begin{cases} \mathbf{f}(i_1 - j_1 + i_2, j_2, \{k_2\}), & \text{якщо } j_1 < i_2 \text{ і } j_1 + k_1 = i_2 + k_2; \\ \mathbf{f}(i_1, j_2, \{k_1\}), & \text{якщо } j_1 = i_2 \text{ і } k_1 = k_2; \\ \mathbf{f}(i_1, j_1 - i_2 + j_2, \{k_1\}), & \text{якщо } j_1 > i_2 \text{ і } j_1 + k_1 = i_2 + k_2; \\ \mathbf{f}(\mathbf{0}), & \text{якщо } j_1 + k_1 \neq i_2 + k_2 \end{cases} = \\ & = \begin{cases} (i_1 - j_1 + i_2 + k_2, k_2, j_2 + k_2), & \text{якщо } j_1 < i_2 \text{ і } j_1 + k_1 = i_2 + k_2; \\ (i_1 + k_1, k_1, j_2 + k_1), & \text{якщо } j_1 = i_2 \text{ і } k_1 = k_2; \\ (i_1 + k_1, k_1, j_1 - i_2 + j_2 + k_1), & \text{якщо } j_1 > i_2 \text{ і } j_1 + k_1 = i_2 + k_2; \\ \mathcal{O}, & \text{якщо } j_1 + k_1 \neq i_2 + k_2 \end{cases} = \\ & = \begin{cases} (i_1 + k_1, k_2, j_2 + k_2), & \text{якщо } j_1 < i_2 \text{ і } j_1 + k_1 = i_2 + k_2; \\ (i_1 + k_1, k_1, j_2 + k_2), & \text{якщо } j_1 = i_2 \text{ і } k_1 = k_2; \\ (i_1 + k_1, k_1, j_2 + k_2), & \text{якщо } j_1 > i_2 \text{ і } j_1 + k_1 = i_2 + k_2; \\ \mathcal{O}, & \text{якщо } j_1 + k_1 \neq i_2 + k_2, \end{cases} \end{aligned}$$

і

$$\begin{aligned} & \mathbf{f}(i_1, j_1, \{k_1\}) \cdot \mathbf{f}(i_2, j_2, \{k_2\}) = (i_1 + k_1, k_1, j_1 + k_1) \cdot (i_2 + k_2, k_2, j_2 + k_2) = \\ & = \begin{cases} (i_1 + k_1, \min\{k_1, k_2\}, j_2 + k_2), & \text{якщо } j_1 + k_1 = i_2 + k_2; \\ \mathcal{O}, & \text{якщо } j_1 + k_1 \neq i_2 + k_2 \end{cases} = \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
&= \begin{cases} (i_1 + k_1, k_2, j_2 + k_2), & \text{якщо } k_2 < k_1 \text{ і } j_1 + k_1 = i_2 + k_2; \\ (i_1 + k_1, k_1, j_2 + k_2), & \text{якщо } k_2 = k_1 \text{ і } j_1 = j_2; \\ (i_1 + k_1, k_1, j_2 + k_2), & \text{якщо } k_2 > k_1 \text{ і } j_1 + k_1 = i_2 + k_2; \\ \emptyset, & \text{якщо } j_1 + k_1 \neq i_2 + k_2, \end{cases} = \\
&= \begin{cases} (i_1 + k_1, k_2, j_2 + k_2), & \text{якщо } j_1 < i_2 \text{ і } j_1 + k_1 = i_2 + k_2; \\ (i_1 + k_1, k_1, j_2 + k_2), & \text{якщо } j_1 = i_2 \text{ і } k_1 = k_2; \\ (i_1 + k_1, k_1, j_2 + k_2), & \text{якщо } j_1 > i_2 \text{ і } j_1 + k_1 = i_2 + k_2; \\ \emptyset, & \text{якщо } j_1 + k_1 \neq i_2 + k_2. \end{cases}
\end{aligned}$$

Оскільки $\mathbf{0}$ і \emptyset є нулями напівгруп $\mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}^1}$ і $\mathcal{B}_{\mathbb{Z}}(\omega_{\min})$, відповідно, то з вище наведеного випливає, що відображення $\mathfrak{f}: \mathbf{B}_{\mathbb{Z}}^{\mathcal{F}^1} \rightarrow \mathcal{B}_{\mathbb{Z}}(\omega_{\min})$ є ізоморфізмом. \square

ЛІТЕРАТУРА

- [1] В. В. Вагнер, *Обобщенные группы*, ДАН СССР **84** (1952), 1119–1122. **1**
- [2] О. В. Гутік, *Про напівгрупу Гауї*, Мат. методи фіз.-мех. поля **42**, (1999), no. 4, 127–132 **3**
- [3] О. Гутік, М. Михаленич, *Про одне узагальнення біциклічного моноїда*, Вісник Львів. ун-ту. Сер. мех.-мат. **90** (2020), 5–19. **3, 2, 4, 2, 3, 3, 3, 3, 3**
- [4] O. Andersen, *Ein Bericht über die Struktur abstrakter Halbgruppen*, PhD Thesis. Hamburg, 1952. **1**
- [5] C. J. Ash, *The \mathcal{J} -classes of an inverse semigroup*, J. Austral. Math. Soc. Ser. A **28** (1979), 427–432. **3**
- [6] R. H. Bruck, *A survey of binary systems*, (Erg. Math. Grenzgebiete. Neue Folge. Heft 20) Springer, Berlin-Göttingen-Heidelberg, 1958. **1**
- [7] A. H. Clifford and G. B. Preston, *The Algebraic Theory of Semigroups*, Vol. I, Amer. Math. Soc. Surveys **7**, Providence, R.I., 1961. **1, 3, 3, 3**
- [8] A. H. Clifford and G. B. Preston, *The Algebraic Theory of Semigroups*, Vol. II, Amer. Math. Soc. Surveys **7**, Providence, R.I., 1967. **1**
- [9] I. R. Fihel and O. V. Gutik, *On the closure of the extended bicyclic semigroup*, Карпатські математичні публікації **3** (2011), no. 2, 131–157. **2**
- [10] V. A. Fortunatov, *Congruences on simple extensions of semigroups*, Semigroup Forum **13** (1976), 283–295. **1, 1**
- [11] G. L. Fotedar, *On a semigroup associated with an ordered group*, Math. Nachr. **60** (1974), 297–302. **1, 1**
- [12] G. L. Fotedar, *On a class of bisimple inverse semigroups*, Riv. Mat. Univ. Parma (4) **4** (1978), 49–53. **1, 1**
- [13] J. A. Green *On the structure of semigroups*, Ann. Math. Ser. 2 **54** (1951), no. 1, 163–172. **1**
- [14] O. Gutik, *On locally compact semitopological 0-bisimple inverse ω -semigroups*, Topol. Algebra Appl. **6** (2018), 77–101. **1**
- [15] O. Gutik and O. Lysetska, *On the semigroup $\mathbf{B}_{\omega}^{\mathcal{F}}$ which is generated by the family \mathcal{F} of singletons of ω* , Preprint, 2021. **3**
- [16] O. Gutik, D. Pagon, and K. Pavlyk, *Congruences on bicyclic extensions of a linearly ordered group*, Acta Comment. Univ. Tartu. Math. **15** (2011), no. 2, 61–80. **1**
- [17] O. V. Gutik and K. P. Pavlyk, *On Brandt λ^0 -extensions of semigroups with zero*, Мат. методи фіз.-мех. поля **49** (2006), no. 3, 26–40. **3**
- [18] O. Gutik and D. Repovš, *On Brandt λ^0 -extensions of monoids with zero*, Semigroup Forum **80** (2010), no. 1, 8–32. **3**
- [19] M. Lawson, *Inverse Semigroups. The Theory of Partial Symmetries*, Singapore: World Scientific, 1998. **1, 3, 3, 3, 3, 3, 3**
- [20] O. Lysetska, *On feebly compact topologies on the semigroup $\mathbf{B}_{\omega}^{\mathcal{F}^1}$* , Вісник Львів. ун-ту. Сер. мех.-мат. **90** (2020), 48–56. **3**
- [21] W. D. Munn, *Uniform semilattices and bisimple inverse semigroups*, Quart. J. Math. **17** (1966), no. 1, 151–159. **3**
- [22] M. Petrich, *Inverse Semigroups*, John Wiley & Sons, New York, 1984. **1, 2, 3, 3**
- [23] N. R. Reilly, *Bisimple ω -semigroups*, Proc. Glasgow Math. Assoc. **7** (1966), 160–167. **1**
- [24] T. Saitô, *Proper ordered inverse semigroups*, Pacif. J. Math. **15** (1965), no. 2, 649–666. **3**
- [25] R. J. Warne, *A class of bisimple inverse semigroups*, Pacif. J. Math. **18** (1966), no. 3, 563–577. **1**
- [26] R. J. Warne, *Bisimple inverse semigroups mod groups*, Duke Math. J. **34** (1967), no. 4, 787–812. **1**
- [27] R. J. Warne, *I-bisimple semigroups*, Trans. Amer. Math. Soc. **130** (1968), no. 3, 367–386. **1, 3**